

son tresorer, e manà que li donés tantost la dita quantitat; e lo tresorer laguià la *paga* per dos jorns, e lo cavaller féu relació al Rei com lo tresorer li laguiava la *paga*, e que no se'n podia anar, ne espatxar sos afers», Eiximenis, *Dotzèn*, § cap. 475 (NCL. VI, 84.10).
 «Lo sou o *paga*: stipendium; donar armes en lloc de *paga*; una ala de hòmens de armes ---», «la pensió de lloguer de la casa; anticipar la *paga*; la primera, segona, terça *paga*»; «passatgers qui paguen nòlits; passatgers qui, en *paga* de passatge, servexen de mariners», OPou (*ThPu.*, 175, 128, 72). «Contant --- ab medis suficients --- no sols no m'he fet may *paga* del publicatge de Serra-Bruna, sinó que ni sisquera he pensat exigir a ma esposa dot de cap mena», MrnVayreda (*Sang Nova*, III, xiii, 241). *Per paga* mall. 'paradoxalment': «En diuen *Ca's Senyors: per paga* és una possessió que no hi ha habitants» Alaró (1963). *Pagueta*.

Pagable. Pagador 'pagable, que s'ha de pagar': «vint sous de sensal, *pagadors* tots anys lo primer dia de Janer», doc. de 1422, *Llibre Roig* de Prats de Molló, f^o 155v^o. *Pagadoria. Pagaire. Pagament* 'satisfacció, contentament': «L'abat dix al prior --- con lo rey, per lo *pagament* e'l asalt que hac de Blanquerna, elegí sepultura en aquell monestir», *Blanq.* (NCL. I, 298.5); 'acció de pagar un import' [1344], «a la hora farà bon *pagament* y cobrará la quitança», OPou (*ThPu.*, 126). No gens impopular en el Migjorn val.: «—Abaxen es *pagaments*? Potre! En la Sala tots són uns lladres», *Canyissaes* (p. 110, també 103). *Pagaré* [Lab. 1840] substantivació del futur de *pagar*.

Despagat 'descontent' [S. XIII]: «Anc per messatge que Nòs li enviàssem, ni que Nòs l'en parlam, no's volc partir que no fos *despagat* de Nòs», Jaume I (Cròn., Ag., 353); *despagament* [id.]: «La temptació de què jo't parle se fa --- en la segona intenció, adoncs con tu est per algun home desonrat o menaçat, o con has fretura o *despagament* de alguna cosa: cor si tu ames --- paciència e humilitat --- vençràs tu mateix e tos enemics ---», Llull (1.^a e 2.^a *Intenció*, p. 332); «Nòs estant en Girona, haguem ardit qu'En Ferrando, fiyl primogènit del rey de Castella e nét nostre, era mort; e rebem aquel ardit en gran *despagament*», Jaume I (p. 525). Sobreviu sobretot en parlars del Migjorn: *despagat* a Tortosa (Vergés Paulí, *Espurnes* V, 174), Morella, Alt Maestr.: «xasquejat, desenganyat, burlat: *s'ha quedat més despagat!*», GaGirona, *Voc*.

APAGAR: començà per significar 'satisfèr, apaivagar', d'on va passar des d'antic a designar les idees de 'aplaçar, extingir (la set, la fam, la fúria, la rancúnia)', i immediatament 'extingir (la cremor, el foc, la llum, els llums)': en totes elles ja documentat en el S. XIII. Tenim encara la més etimològica de 'satisfèr', 'apaivagar', en les *VidesR*, i en suggestiu aparicionament amb el seu primitiu *pagar*: «Maravelem-nos --- per so car, per la mort del Redemptor Nostre, som adutz de tenebres a luõ, e de mort a vida --- con sia útils --- fo molt reebedor a *pagar* Déu, e covinable a curar la malautia, e --- Primerament fo, donques, molt reebedor a *apagar* e reconciliar Déu» (86r1, traduït «modus --- ac-

ceptissimus ad *placandum* Deum»). L'acc. 'satisfèr' es manté encara algunes vegades fins c. 1400: «Los apòstols --- molt los *apagava* la presència corporal de Jesuchrist, que no desigaven paraís ni les gràcies espirituals», StVicentF (*Serm.* I, 29.13).

Però tot seguit el veïem derivar cap a una gran varietat d'accs. translaticies entorn de la idea de 'calmar' i 'extingir la fúria', d'on després l'ardor, el foc. De vegades es tracta de calmar o afeblir un corrent d'aigües: hom encomana «*apaguar* les aygües et ---» llavors: «escurar, mundar, et netejar, axí les dites mares, com totes altres cèquies», Tort., a. 1340 (*BABL* XI, 393); 'atenuar': «la virtut de la amor no *s'apaga* per ço que con lo apetit és refrenat de amar coses vils e menyspresades», AntCanals (*De Arra de Anima*, NCL., 129); tot seguit, la set i la fam: «la gran set que han en pecats, la gràcia ho *apagua*», StVicentF (*Quar.*, 162.96); «*apagar* la set: restinguere sitim», OPou (*ThPu.*, 188). Quant al joc amb el foc i la llum, ja apareix també des del primer segle literari; però un altre passatge del sant valencià ens mostra vivament, en indissoluble enllaç les dues idees: «Exemple de caritat: sabent lo foc de aquella malícia que havien los juheus ---, que per enveja lo volien matar, volgué servir la manera: --- voleu *apagar* un gran foc? tirau e apartau-ne la lenya; què féu Jh. Xrist?: lunyà e apartà la lenya, com que no vessen la persona contra qui havien la enveja; axí, per *apagar-los* de aquella enveja, ell se lunyà; axí, per caritat e benignitat, lo volia *apagar* la enveja: *mihí vindictam, et ego retribuam!*» (*Quar.*, 233.79).

El cas és que *apagar lo foc* o *lo lum* és ja en Llull: «--- s'esdevenc, dementre que jo m'estudiave --- en filosofia, que lo lum de una candela encesa devallava per lo fum de una candela *apagada*, lo qual lum, cremant la --- secor del fum qui de costa ell se movia, devellà e ensès la candela», *Merav.* (NCL. I, 158.1). «Lo ric hom --- mès-la en la cambra del rey --- e la dona despulà e mès-se al lit del rey, e féu *apagar* tots los lums», Desclot (§ 4, NCL. II, 24.7). «Tots los moros cuytaran devers aquella part per *apagar* lo foc ---», «e no'l pogueren ja més *apaguar* per molta aygua que-y lançassen», JoMartorell (Ag. I, 35, 39). «--- cobrir lo foc ab la cendra --- *apagar* lo foc: extinguo; lo foc se és *apagat*: ignis extinctus est; traure foc de la pedra ---», OPou (*ThPu.*).

Ara bé, l'ús d'*apagar* en el sentit d'extingir (el foc, un flam, la llum)', resulta d'una considerable, una audaç, innovació semàntica, pròpia i exclusiva de les tres llengües romàniques de la Península, per més que tingui un paral·lel en l'ús de *TUTARE FOCUM* en lloc de *TUTARE FAMEM* en el Sud i Nordest d'Itàlia (*stutari, studar*), en el centre de França (*tuer le feu*) i en el Llenguadoc meridional (*atudar*). Collocat aquest canvi semàntic dins del seu conjunt romànic, i en la seva perspectiva històrica, gràcies a un magistral estudi de Jud (*RLiR* I, 1925, 192-236, i en particular 221-3), ens adonem que es tracta d'una solució ibero-romànica d'un problema plantejat a tot el llatí vulgar per la confusió entre *EXSTINGUERE* 'apagar' i *EXTINGERE* 'destenyir'. Manca encara, per desgràcia, i encara té urgènc-